

INSTYTUT INFORMATYKI
Wydział IEiT AGH

Ćwiczenie laboratoryjne lub pokaz zdalny

Rozwój i badanie działania
niskopoziomowego oprogramowania dla
systemu mikroprocesorowego

Nazwa kodowa: **debug-devel-tm**. Wersja **211001.0**

dr inż. Ada Brzoza

ada.brzoza@agh.edu.pl

1 Wstęp

1.1 Cel ćwiczenia

Niniejsze ćwiczenie pomocnicze dotyczy pierwszych etapów tworzenia oprogramowania dla urządzeń mikroprocesorowych z mikrokontrolerami ogólnego przeznaczenia przy pomocy nowoczesnego wysokopoziomowego generatora kodu STM32 CubeMX. Kod wygenerowany w CubeMX może zostać skompilowany przy pomocy wielu różnych kompilatorów lub środowisk. W tym ćwiczeniu dowiemy się, jak przygotować kod startowy do dalszego rozwoju w środowisku STMicroelectronics STM32CubeIDE.

Celem ćwiczenia jest zapoznanie się z wydajnymi metodami tworzenia oprogramowania dla urządzeń mikroprocesorowych opartych na nowoczesnych mikrokontrolerach jednoukładowych przy wykorzystaniu współczesnych narzędzi programowych oraz generatora kodu startowego i sterowników niskopoziomowych. Wykonując ćwiczenie będzie można przekonać się, jak w relatywnie prosty sposób utworzyć podstawowe oprogramowanie dla systemu wbudowanego działającego na nowoczesnym mikrokontrolerze jednoukładowym.

1.2 Plan wykonania ćwiczenia

W dalszej części instrukcji znajdziemy relatywnie prosty w wykonaniu kurs („tutorial”), jak krok po kroku utworzyć projekt programowy dla platformy sprzętowej NUCLEO-F429ZI. Nie jest zalecane stosowanie platform z STM32F7, np. NUCLEO-F746ZG ze względu na problemy z debugowaniem. W ramach ćwiczenia będzie można uruchomić:

- system operacyjny FreeRTOS,
- port szeregowy wraz z podstawowymi mechanizmami interakcji z programem terminalowym (np. PuTTY),
- interfejs Ethernet, stos TCP/IP i prosty serwer WWW,
- interfejs USB-OTG (On-the-Go) pracujący w trybie Host, obsługujący przenośną pamięć masową USB (pendrive) wraz z biblioteką obsługi systemu plików FAT.

Uruchomimy także profesjonalne zintegrowane środowisko IDE i poznamy sposoby debugowania kodu na platformie sprzętowej. Pełne możliwości takiego debugowania są dostępne na platformie NUCLEO-F429ZI.

Zacniemy od utworzenia projektu startowego i wygenerowania sterowników w środowisku STM32 CubeMX. Jest to graficzne środowisko, w którym możemy wykonać ustawienia nawet bardzo zaawansowanych i rozbudowanych układów peryferyjnych mikrokontrolera nie pisząc ani jednej linijki kodu. Dalej przejdziemy do wygenerowania projektu i zaimportowania go do środowiska IDE, w którym w języku C napiszemy kod realizujący podstawową funkcjonalność wyższego poziomu (korzystanie ze sterowników) oraz możemy przeprowadzić uruchomienie kodu i, opcjonalnie, debugowanie.

1.3 Wykorzystane narzędzia

Do realizacji ćwiczenia wykorzystujemy następujące narzędzia programowe:

- STM32CubeMX w wersji 4.26.1 (wersja starsza – zalecana, wersje nowsze nie są zalecane)
- STMicroelectronics STM32CubeIDE w wersji 1.0.2 – samodzielnie można zastosować najnowszą wersję, jednak mogą się pojawić niewielkie różnice w wyglądzie interfejsu graficznego.

Użyty przy tworzeniu instrukcji kod sterowników (firmware package) dla STM32CubeMX to:

- dla NUCLEO-F429ZI: **FW_F4 V1.21.0** ,
- dla NUCLEO-F746ZG: **FW_F7 V1.12.0** .

Wykorzystana wersja STM32CubeMX nie jest wersją najnowszą w momencie pisania niniejszej instrukcji. Jednakże w trakcie opracowywania ćwiczenia stwierdzono błędy pojawiające się w ówczesnie najnowszej wersji, przez które nie było możliwe szybkie uzyskanie poprawnego działania (w tym przypadku USB-OTG w trybie Host). Obecnie najnowsze wersje STM32CubeMX prawdopodobnie nie zawierają tych błędów. Osoby zainteresowane mogą użyć do realizacji ćwiczenia również najnowszej wersji CubeMX, jednak wymaga to nieco więcej samodzielnego działania ze względu np. na nieco inny interfejs GUI.

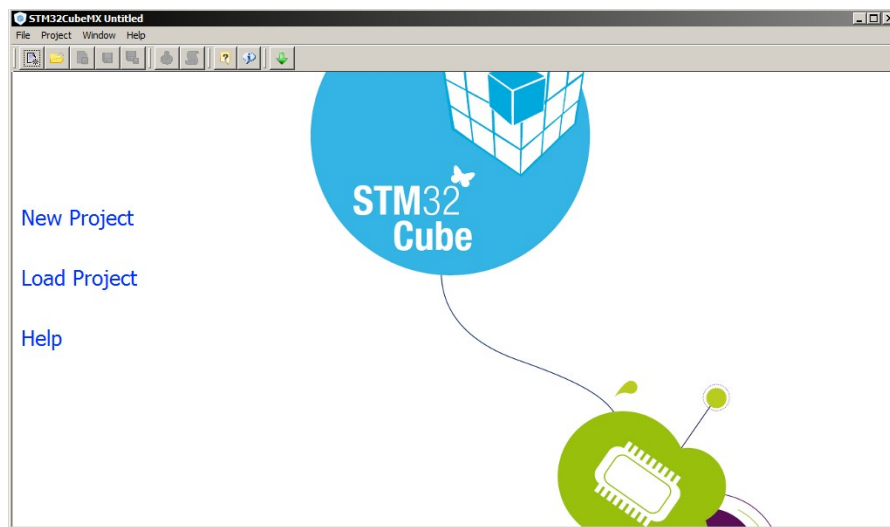
Z racji, że starsza wersja STM32CubeMX 4.26.1 nie generuje jeszcze kodu dla STM32CubeIDE, wygenerujemy kod dla środowiska Atollic TrueSTUDIO, a następnie można importować wygenerowany kod do STM32CubeIDE będącym kompatybilnym następcą TrueSTUDIO. Alternatywnie można pracować w środowisku TrueSTUDIO bez wykonywania konwersji. Wszystkie wspomniane tutaj narzędzia są zainstalowane na komputerach w laboratorium 3.24.

2 Tworzenie projektu w STM32CubeMX

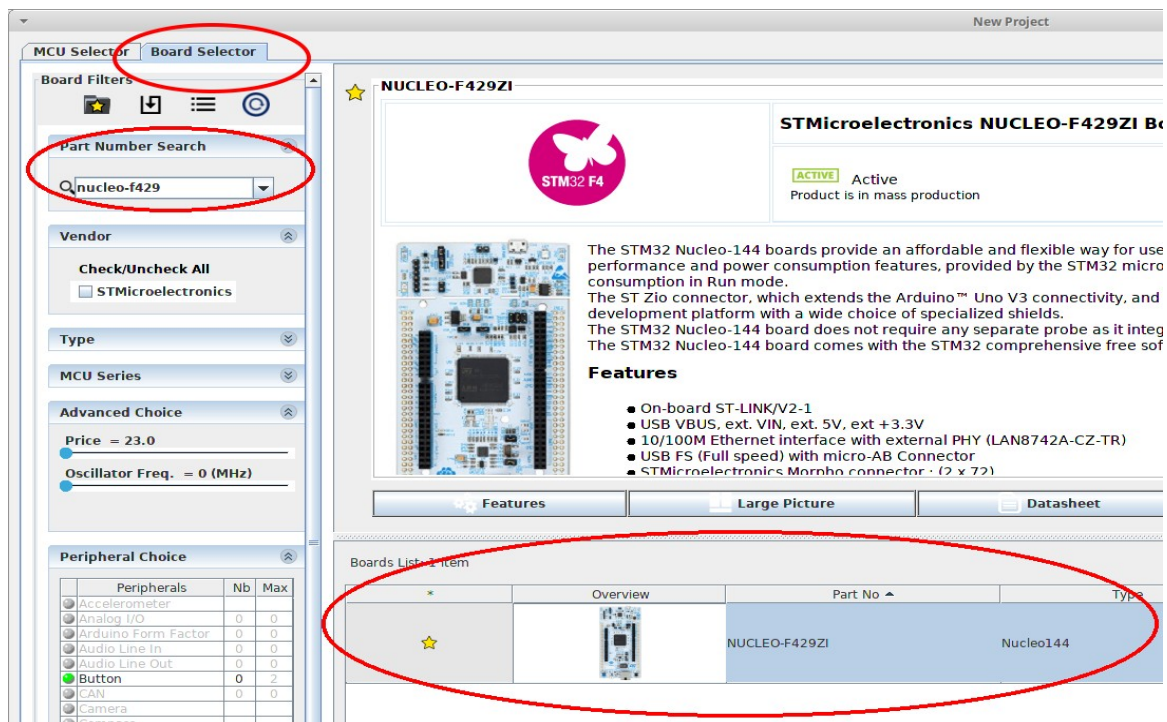
Zintegrowane środowiska do tworzenia oprogramowania dla systemów wbudowanych tradycyjnie wymagały od programisty co najmniej dobrej znajomości platformy sprzętowej, dla której ma powstać oprogramowanie. Oprócz tego należało bardzo ściśle pracować z dokumentacją sprzętu. Obecnie wymagana jest jedynie ogólna znajomość sprzętu, natomiast wiele trudniejszych szczegółów technicznych załatwiają zautomatyzowane środowiska.

2.1 Rozpoczęcie pracy z nowym projektem

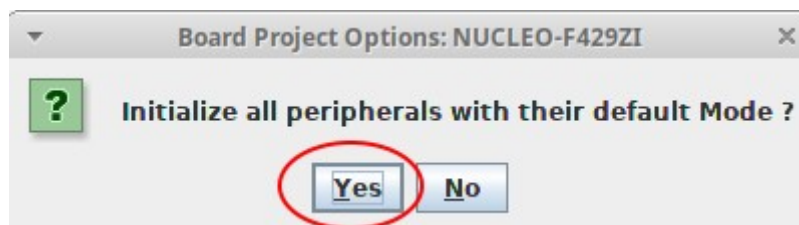
1. Uruchamiamy środowisko STM32CubeMX w wersji . W oknie głównym środowiska wybieramy oczywiście **New Project**.

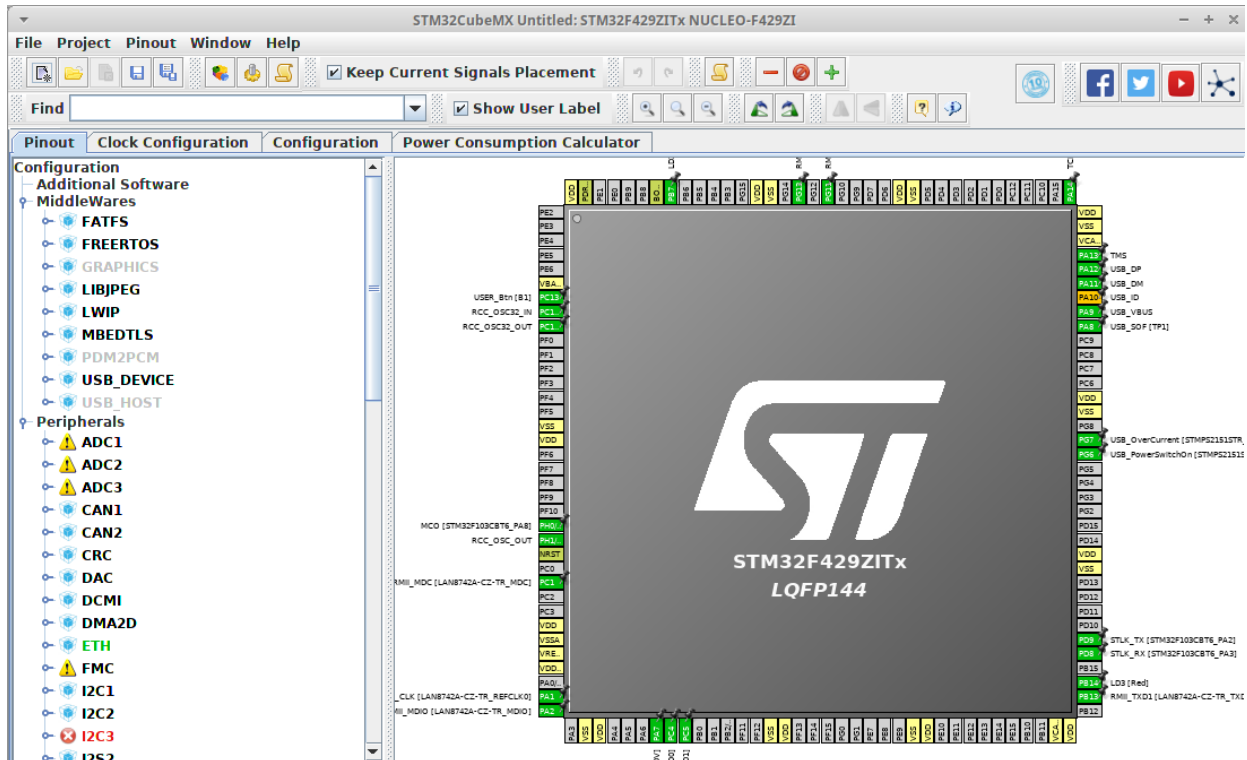
2. Tworzenie nowego projektu rozpoczynamy od zdefiniowania platformy sprzętowej: płytki lub mikrokontrolera, na których mamy zamiar pracować. Tutaj przyjmujemy, że tworzymy oprogramowanie dla platformy NUCLEO-F429ZI lub NUCLEO-F746ZG. Dlatego wybieramy zakładkę **Board Selector**, a dla ułatwienia wyszukiwania odpowiedniej płytki wpisujemy w polu **Part Number Search** fragment jej nazwy, np. **NUCLEO-F429**. Po zaznaczeniu płytki, wystarczy kliknąć dwa razy na wybranej płytce.

3. Pojawi się dialog z pytaniem, czy wykonać domyślną inicjalizację układów peryferyjnych na wybranej płytce – zalecane jest wyrażenie zgody przyciskiem **Yes**.

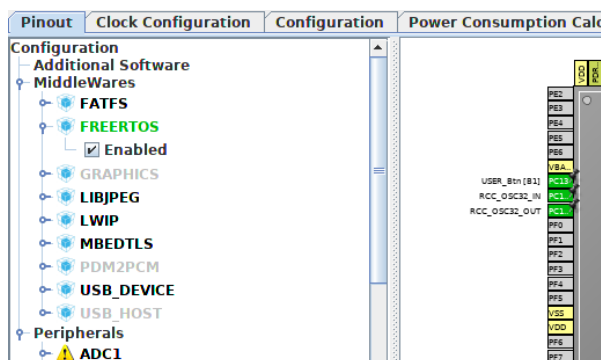

4. Pojawi się główne okno STM32CubeMX ze wstępnie zainicjalizowanymi układami peryferyjnymi dla wybranej płytki testowej. W głównym oknie możemy wyróżnić dwa podstawowe obszary: z lewej strony mamy dostępną listę modułów sprzętowych i programowych, a z prawej widok układu scalonego mikrokontrolera.

Z modułów programowych (*MiddleWares*), możemy tutaj dodać m.in. obsługę systemu plików FAT (znana nam już biblioteka FatFS), system operacyjny FreeRTOS (także znany z techniki mikroprocesorowej), programowy stos TCP/IP (biblioteka LWIP). Nie wszystkie moduły programowe są jednak dostępne dla danej konfiguracji sprzętowej (ustawianej w dolnej części listy), np. nie możemy dodać Middleware dla hosta USB, jeśli wcześniej nie uaktywnimy modułu sprzętowego hosta.

5. Na początek listy *MiddleWares* rozwijamy **FreeRTOS** i uaktywniamy go (**Enabled**).

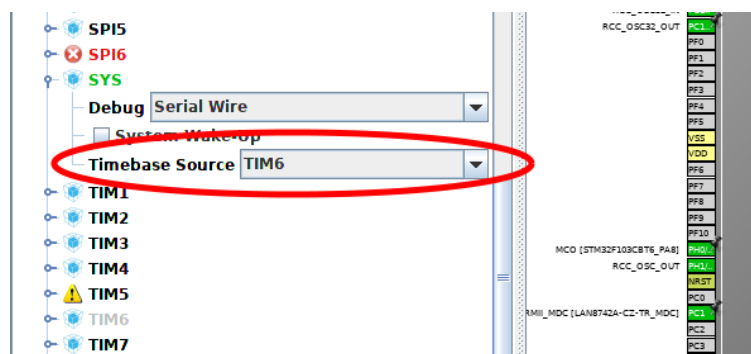

Warto zwrócić uwagę, że korzystając z nowoczesnych narzędzi, różnica w generowaniu ustawień początkowych dla urządzenia „bez systemu operacyjnego” a „z systemem operacyjnym” właściwie dotyczy wybrania jednej opcji przez interfejs graficzny. Należy mieć świadomość, że jeszcze kilka lat temu „dodanie” do

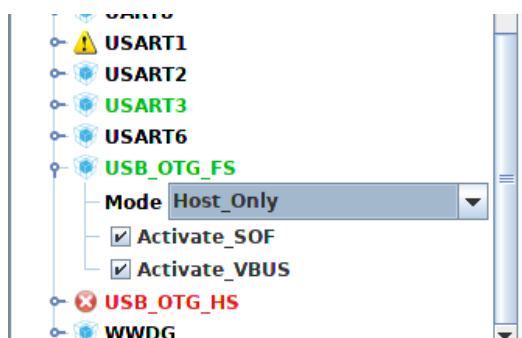
urządzenia systemu operacyjnego takiego jak FreeRTOS nie było takie proste, a na pewno nie sprowadzało się do dosłownie dwóch kliknięć w GUI.

3 Konfiguracja modułów peryferyjnych (sekcja *Pinout*)

1. Z listy modułów sprzętowych uaktywniamy kanał debugowania: rozwijamy **SYS**, a następnie w polu *Debug*, wybieramy **Serial Wire** (JTAG nie jest dostępny na płycie - DISC1) oraz wskazujemy timer **TIM6** jako źródło podstawy czasu (*Timebase Source*). Układy TIM6 i TIM7 są najprostszymi timerami dostępnymi w stosowanym mikrokontrolerze. TIM6 i TIM7 są wystarczające do zastosowania jako podstawa czasu dla biblioteki HAL a z drugiej strony mają na tyle małą funkcjonalność, że nie tracimy cennych funkcji dostępnych tylko w niektórych timerach (np. w bardzo zaawansowanym TIM1). Sama zmiana źródła podstawy czasu jest konieczna ze względu na to, że włączyliśmy system operacyjny FreeRTOS domyślnie korzystający ze źródła SYSTICK i pozostawienie tego ustawienia prowadziłoby do konfliktu, który środowisko CubeMX zasygnalizowałoby przed generowaniem kodu. Po uaktywnieniu TIM6 jako *Timebase Source* przestaje on być dostępny na liście układów peryferyjnych (zostaje „wyszczarzony” jak widać na rysunku poniżej).

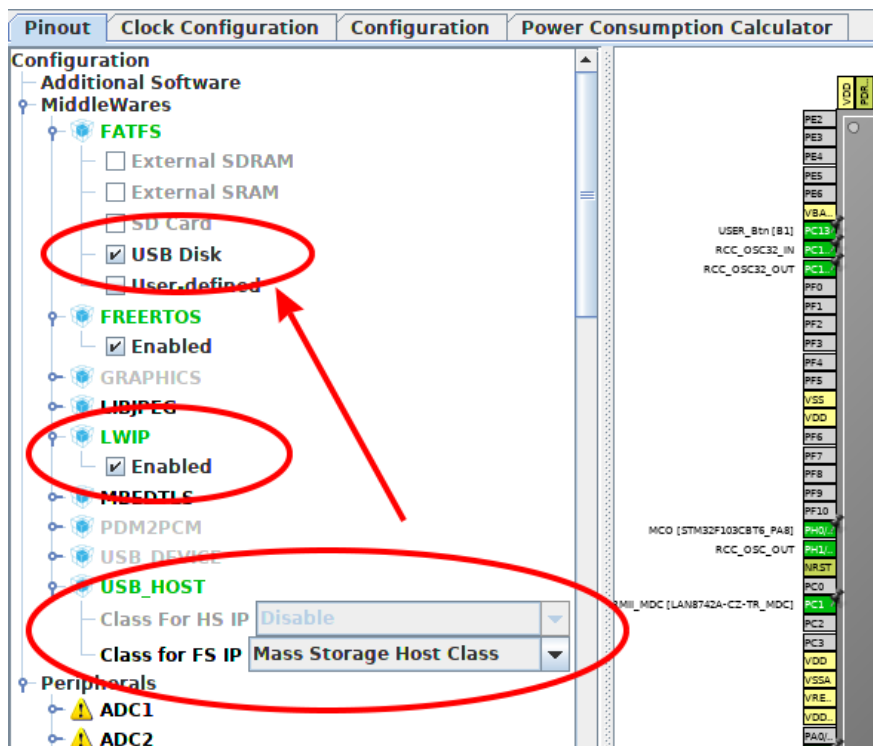

2. W ćwiczeniu będziemy konfigurowali także moduł Host USB-OTG obsługujący dołączone urządzenia magazynujące. W tym celu najpierw konfigurowujemy moduł sprzętowy **USB_OTG_FS** (*USB-OTG Full-speed*) w trybie **Host_Only**, tj. do pracy tylko jako Host USB.

3. Przechodzimy do sekcji modułów programowych wyższego poziomu *MiddleWares*. Mamy tutaj możliwość dodania bibliotek przydatnych w wielu projektach w dziedzinie systemów wbudowanych. Do realizacji ćwiczenia potrzebna będzie obsługa klasy magazynującej USB, systemu plików FAT oraz stosu TCP/IP. Dlatego powracamy do sekcji Middlewares, a w niej wykonujemy następujące działania:

- a) W **USB_HOST** ustawiamy *Class for FS IP* na **Mass Storage Host Class**, dzięki czemu dodamy stos obsługi klasy magazynującej w trybie Host przez uprzednio włączony moduł USB-OTG.
- b) Po włączeniu obsługi pamięci masowej, mamy dostępną możliwość wybrania **USB Disk** jako urządzenia magazynującego obsługiwanego bibliotekę systemu plików FatFS (na liście widniejąca pod nazwą *FATFS*).
- c) Włączamy także obsługę stosu TCP/IP zaznaczając Enabled przy LWIP. LWIP (Light-weight IP) to bardzo popularna biblioteka obsługi nie tylko stosu TCP/IP wraz z popularnymi protokołami UDP i TCP, ale zawierająca także wiele przydatnych narzędzi komunikacji sieciowej i protokołów, np. DHCP, MQTT,

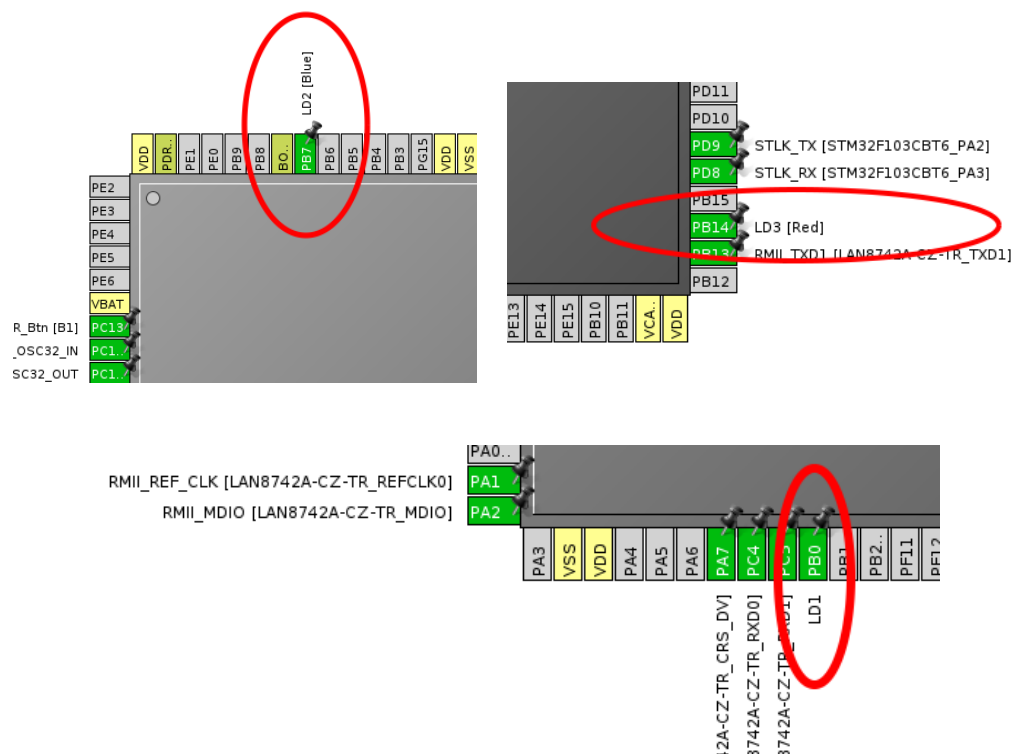

- d) Zauważmy, że mamy wstępnie skonfigurowane wyprowadzenia dla dwóch diod LED na płytce testowej:

1. LD2, niebieskiej, dołączonej do wyprowadzenia PB7,
2. LD3, czerwonej, dołączonej do wyprowadzenia PB14;

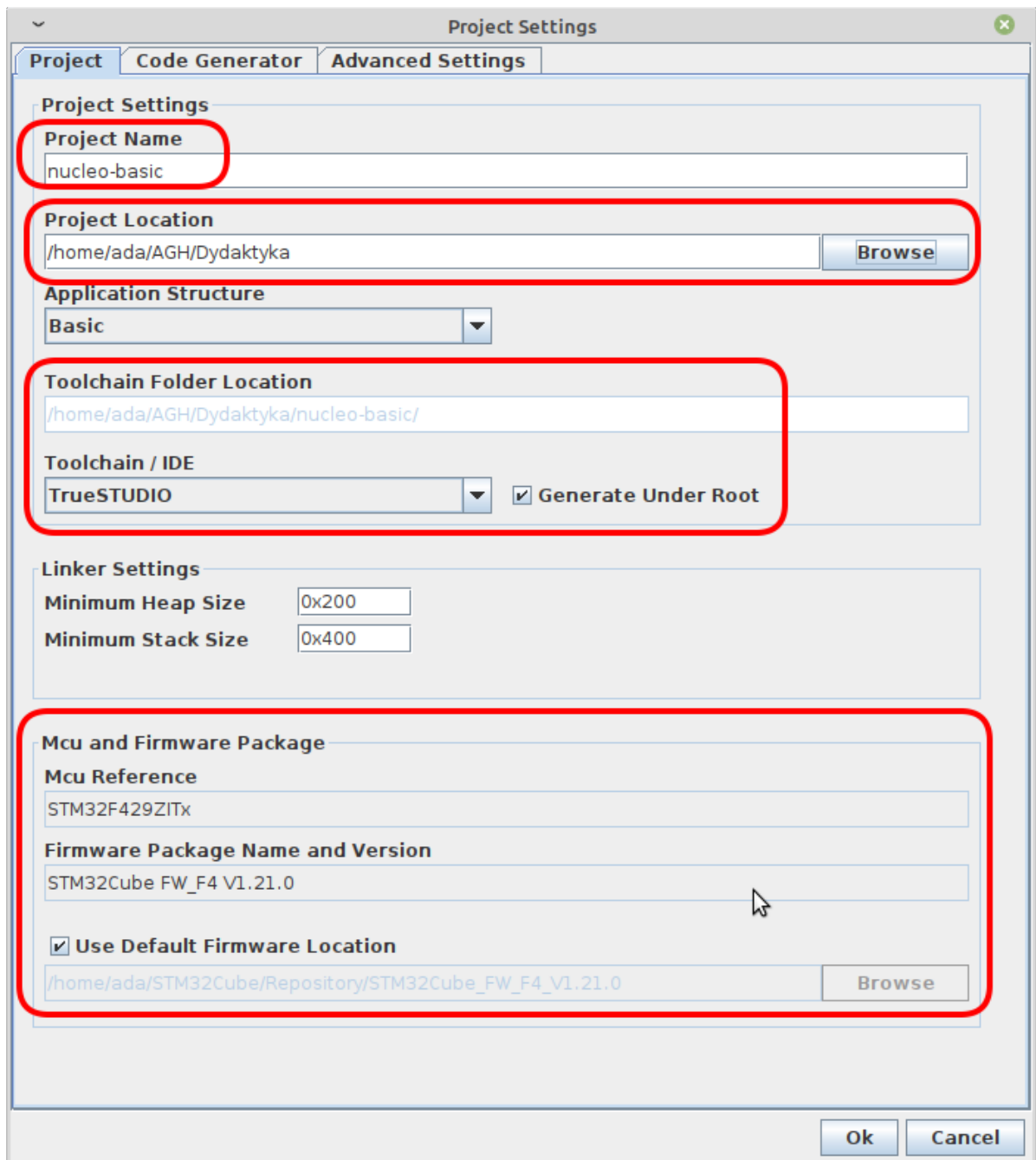
Obie diody LED są podłączone do wyprowadzeń wstępnie skonfigurowanych jako GPIO Output i po wygenerowaniu projektu możemy ich bez problemu użyć w swoim programie bez dodatkowej inicjalizacji.

3. Możemy również dodać obsługę diody LED LD1 (zielonej). W tym celu konfigurujemy wyprowadzenie **PB0** jako **GPIO_Output** (menu kontekstowe – lewy przycisk myszy) i nadajemy mu nazwę **LD1** (prawy przycisk myszy)

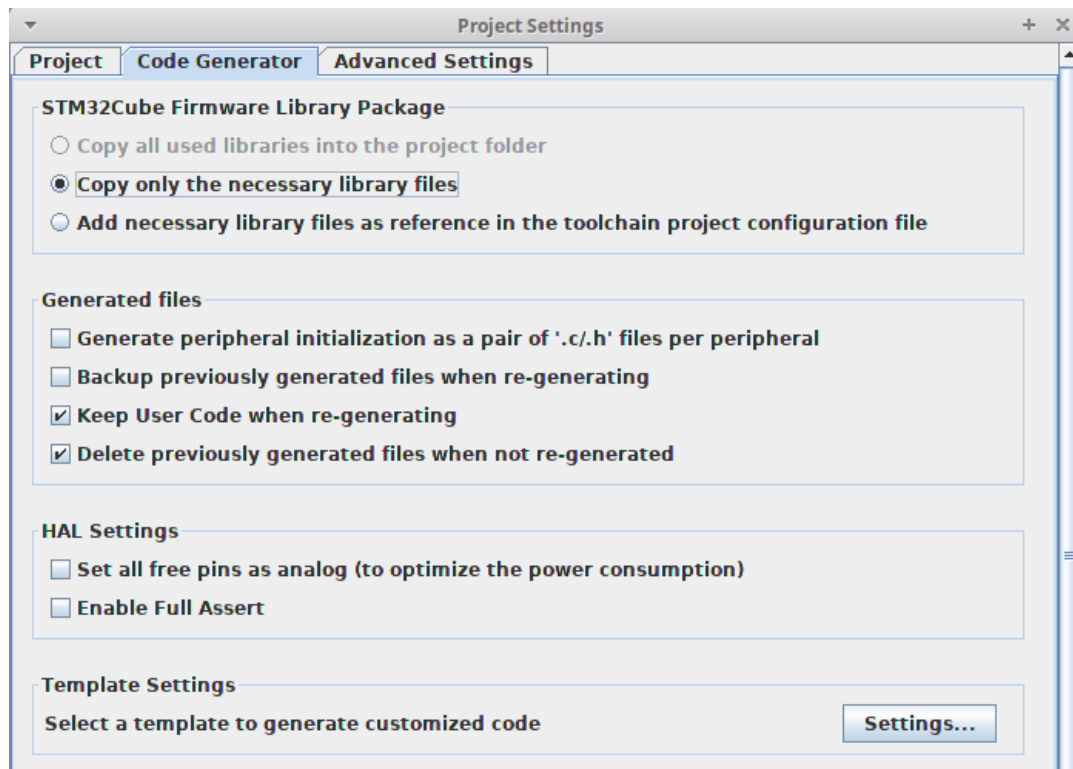

3.1 Ustawienia i zapisanie projektu

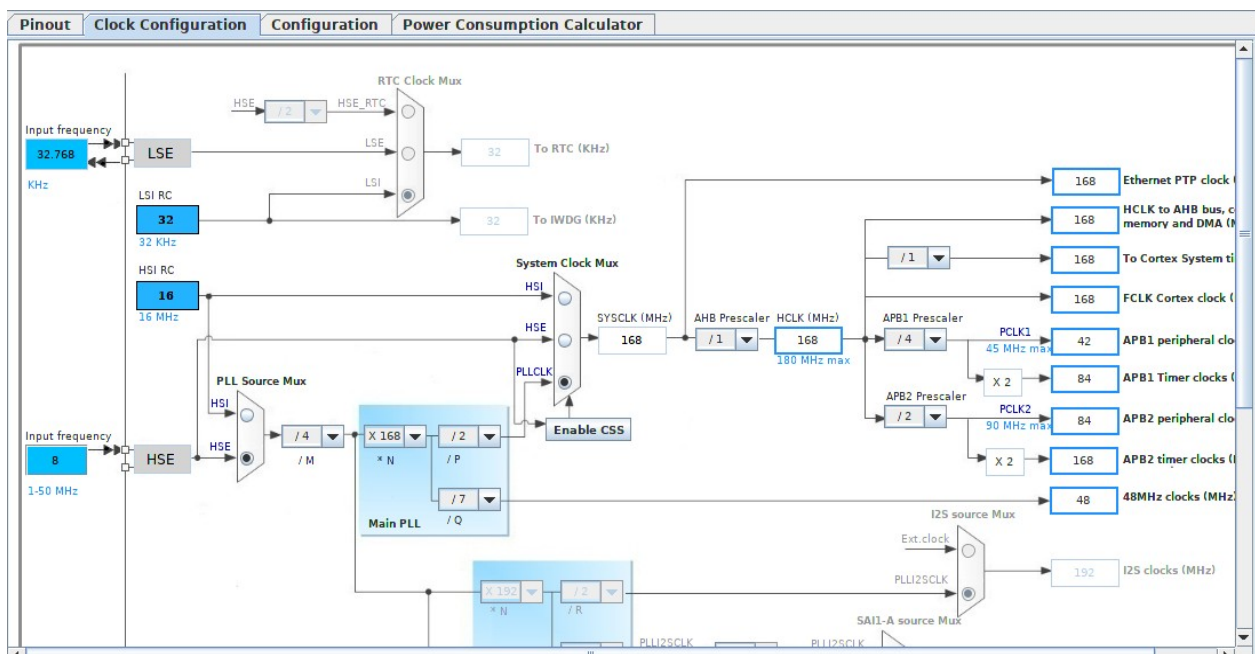
1. Na tym etapie jest zalecane jest zapisanie projektu, jednak najpierw potrzebne będzie wstępne skonfigurowanie ścieżek. W tym celu z menu głównego wybieramy **Project** → **Settings**.
 - a) Pojwi się okno ustawień projektu, w którym należy wybrać katalog dla projektu oraz wpisać nazwę głównego pliku konfiguracyjnego projektu (w przykładzie poniżej jest to **nucleo-basic**).
 - b) Zależnie od środowiska, w którym chcemy kontynuować pracę, wybieramy odpowiednią opcję z listy *Toolchain / IDE* – tutaj zalecane jest wybranie **TrueSTUDIO**. **Bardzo zalecane jest pozostawienie włączonej opcji *Generate Under Root***. Wyłączenie jej spowoduje wygenerowanie innej struktury katalogów, co nie uniemożliwi, ale utrudni wykonanie ćwiczenia – instrukcja była pisana dla **włączonej** opcji ***Generate Under Root***.
 - c) Ważny jest także wybór wersji kodu (tutaj *Firmware*), z którego wygenerowany zostanie projekt bazowy. Nie wszystkie wersje firmware działają bez problemów. Niniejsza instrukcja była testowana na firmware **FW_F4 V1.21.0**.

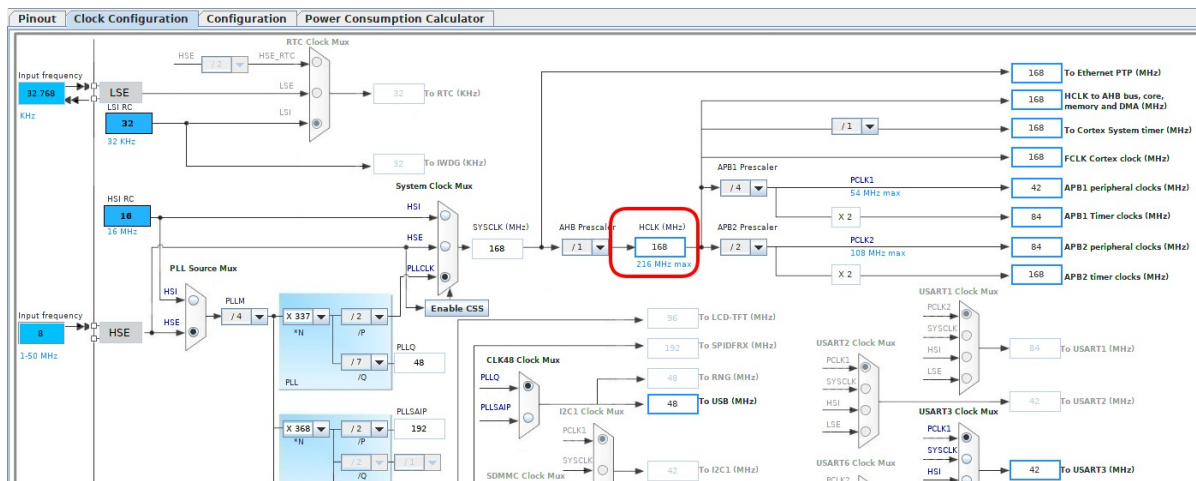
2. W oknie *Project Settings* warto także sprawdzić ustawienia w zakładce **Code Generator**. Przedstawione poniżej opcje zapewnią:
 - a) skopiowanie wymaganych plików do katalogu projektu (właściwie znajdują się tam też dodatkowe pliki, ale nie ma to wpływu na działanie projektu),
 - b) zachowanie własnego kodu przy ponownym generowaniu projektu – jest to opcja przydatna na przyszłość, gdy zechcemy zmodyfikować ustawienia projektu w STM32CubeMX.
3. Jeśli uznamy, że ustawienia projektu są poprawne, zatwierdzamy przyciskiem OK i potwierdzamy nadpisanie pliku projektu.

4. Z menu głównego wybieramy **File** → **Save Project** i kontynuujemy prace nad projektem.
5. Przechodzimy do zakładki **Clock Configuration**. Widzimy teraz schemat wewnętrzny obwodów zarządzania sygnałem zegarowym w mikrokontrolerze.

- a) W przypadku NUCLEO-F429ZI wystarczy jedynie sprawdzić ustawienia.
- b) W przypadku NUCLEO-F746ZG domyślnie częstotliwość HCLK jest dużo niższa od maksymalnej. Dla uzyskania zgodności z z wersją F4 **zmieniamy ją na 168 MHz** – taką samą jak ustawiana domyślnie dla NUCLEO-F429ZI.

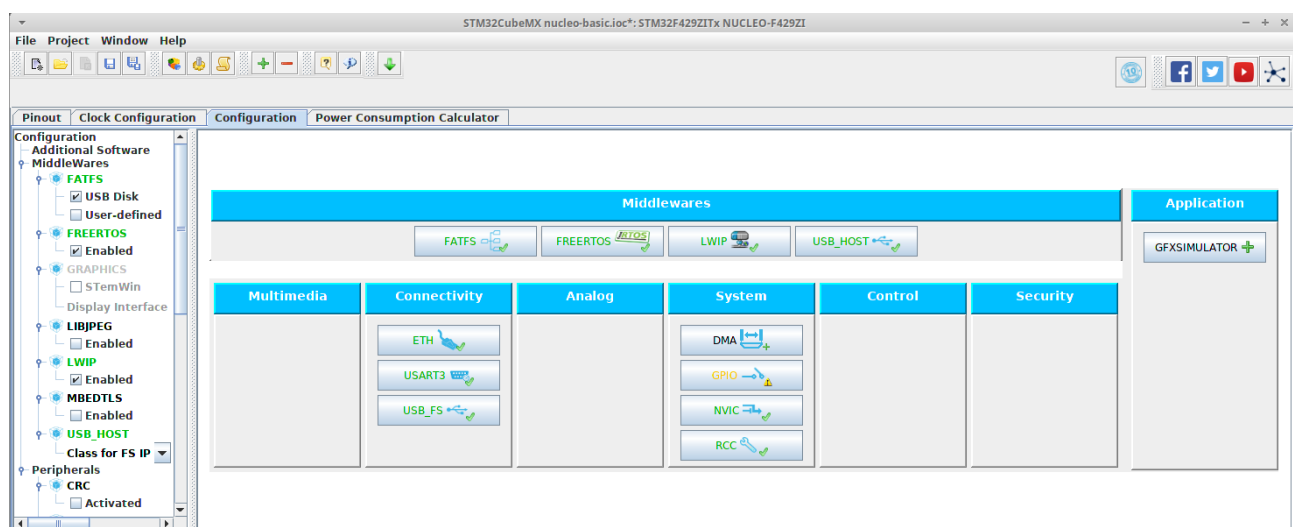

Ewentualne poważne błędy są zgłaszane przez aplikację STM32CubeMX w formie komunikatu, który trudno przeoczyć.

Warto zwrócić uwagę na nietypowy sposób taktowania mikrokontrolera na zastosowanej platformie sprzętowej. Do modułu HSE typowo dołącza się rezonator kwarcowy. Tutaj jednak do HSE dostarczony zostaje „gotowy” cyfrowy sygnał zegarowy o częstotliwości 8 MHz generowany przez zintegrowany na płycie moduł programatora. Takie rozwiązanie najprawdopodobniej podyktowane jest aspektami ekonomicznymi: w takiej konfiguracji jeden rezonator kwarcowy może zapewnić taktowanie zarówno programatora jak i głównego mikrokontrolera.

3.2 Konfiguracja sterowników i bibliotek

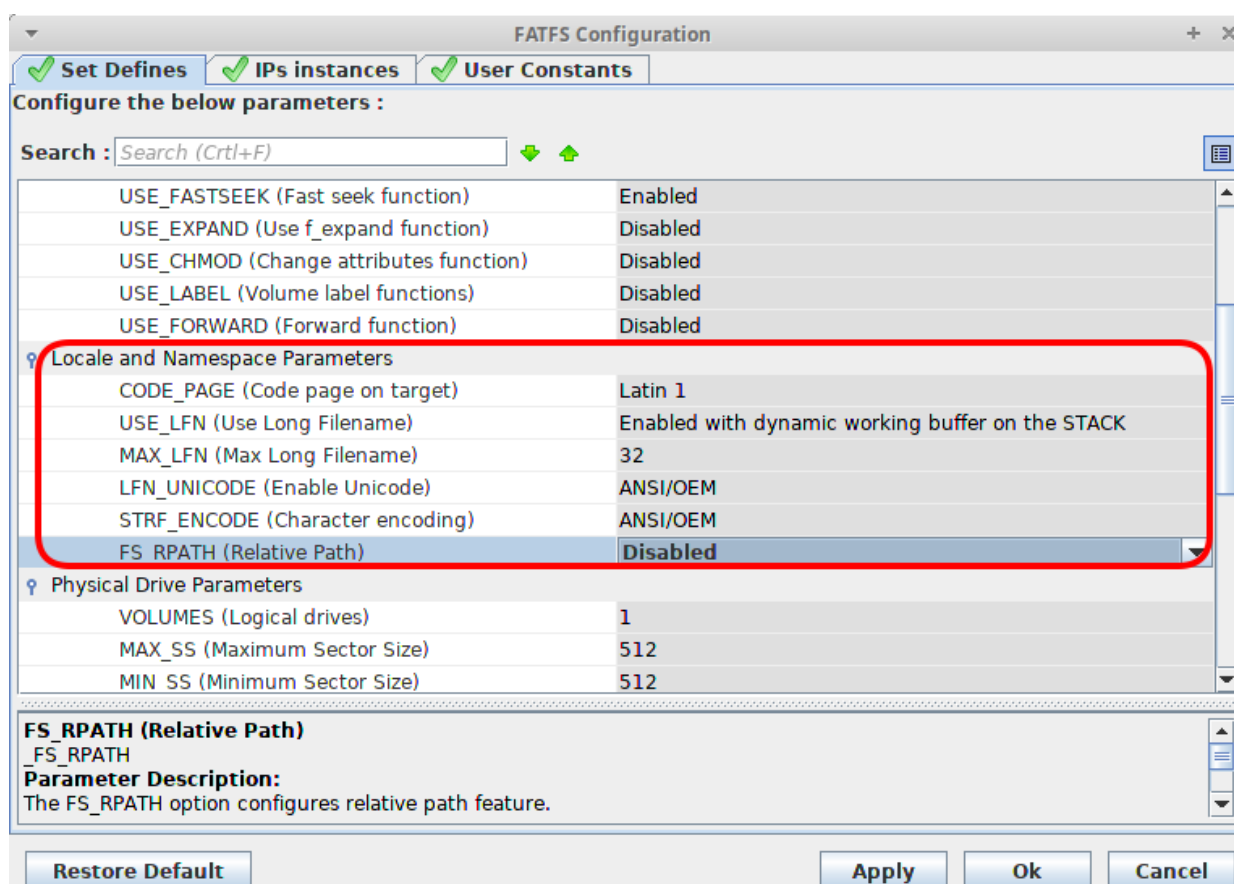
Dodane do projektu moduły sprzętowe (*Peripherals*) i programowe (*Middlewares*) mają wiele opcji konfiguracyjnych, które również ustawiamy w STM32CubeMX. W wersjach tej aplikacji niższych niż 5.0, są one dostępne w zakładce **Configuration** okna głównego.

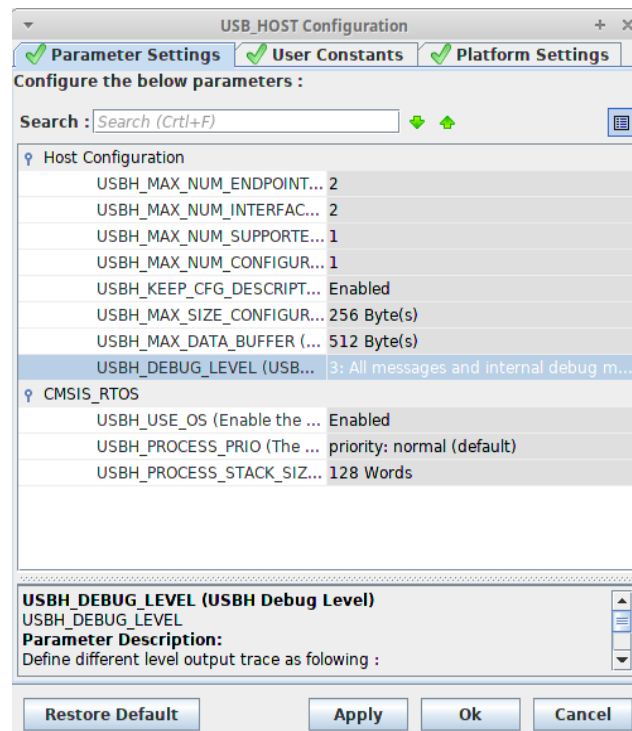
1. Konfigurację można zacząć od interfejsu Ethernet (przycisk **ETH** panelu *Connectivity*). Głównym elementem, który warto zmienić, to adres MAC wynoszący domyślnie 00:80:E1:00:00:00. Aby wiele osób w laboratorium mogło korzystać z przydzielania

adresów IP przez DHCP, warto zadbać o ustawienie ich na unikalne wartości, tj. w tym przypadku wymyślić liczbę, która nie będzie się powtarzała wśród innych zespołów pracujących na płycie NUCLEO w tym samym czasie i w tej samej sieci lokalnej. Istnieją oczywiście sposoby, aby wygenerować tę liczbę tak, aby była unikalna (przynajmniej z dużym prawdopodobieństwem), jednak nie będziemy się tym zajmować w niniejszej instrukcji.

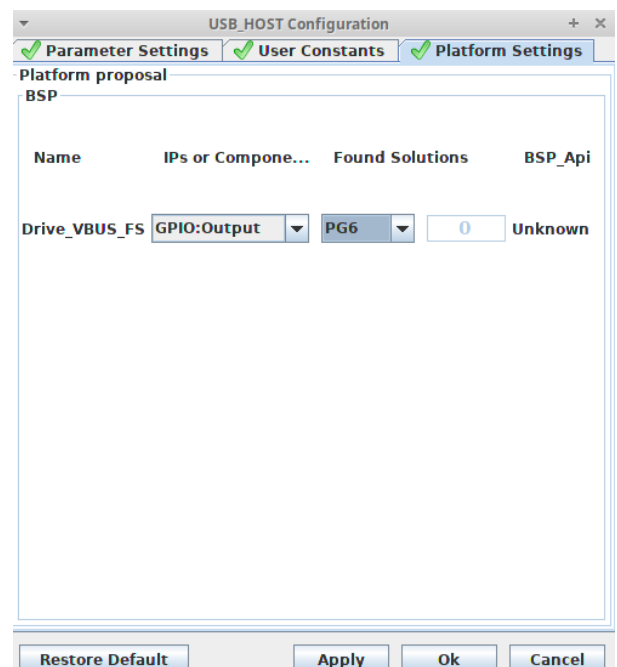
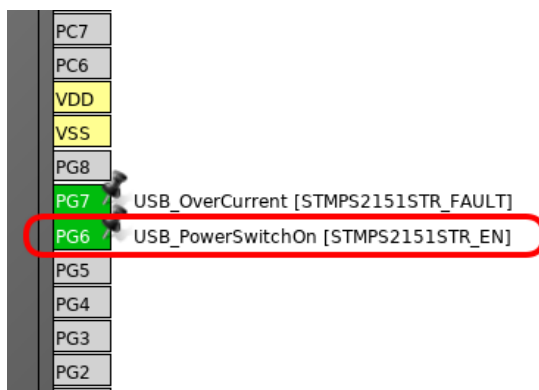
2. Kolejnym elementem, który należy skonfigurować, jest biblioteka FatFS (przycisk **FATFS**). Tutaj mamy wiele opcji konfiguracyjnych, jednak przede wszystkim należy włączyć obsługę długich nazw plików i katalogów (Long File Name, LFN) oraz skonfigurować kodowanie znaków. Sprawdzoną opcją jest tutaj **ANSI/OEM** dla kodowania **LFN_UNICODE**. Opcja **STRF_ENCODE** dotyczy funkcji działających na łańcuchach znakowych w plikach. Od **MAX_LFN** zależy maksymalna długość obsługiwanych długich nazw, jednak w celu zaoszczędzenia pamięci można rozważyć ograniczenie jej do kilkudziesięciu znaków (jak poniżej – **32 znaki**). Po edycji zatwierdzamy przyciskiem **OK**.

3. Przechodzimy do edycji parametrów sterownika USB-OTG w trybie Host (przycisk **USB_HOST**). Tutaj warto ustawić następujące parametry:
 - a) W zakładce Parameter Settings przydatne może być ustawienie **USBH_DEBUG_LEVEL** (*USBH Debug Level*) umożliwiające wyświetlanie komunikatów diagnostycznych przy pomocy funkcji printf. Im wyższy poziom, tutaj ustawimy, tym więcej komunikatów możemy otrzymywać. Na poniższym zrzucie ekranu włączono wszystkie komunikaty diagnostyczne.

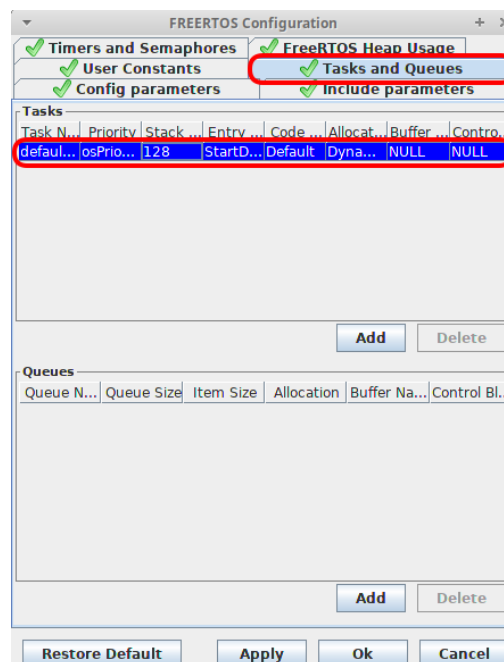

- b) W zakładce **Platform Settings** zalecane jest wskazanie wyprowadzenia sterującego zasilaniem urządzenia podłączonego do portu USB. W konfiguracji domyślnej na ekranie głównym to wyprowadzenie zostało zaznaczone jako *USB_PowerSwitchOn* i wg projektu płytki testowej zostało ono podłączone do **PG6** mikrokontrolera. Wybieramy je spośród dostępny w kategorii **GPIO:Output**. Na koniec zatwierdzamy przyciskiem **OK**.

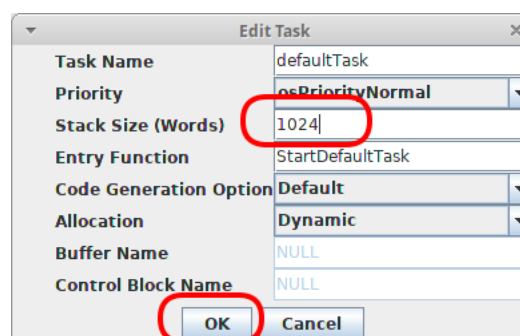

4. W wielu przypadkach zalecane jest zwiększenie domyślnego rozmiaru stosu dla głównego zadania systemu operacyjnego **StartDefaultTask**. W tym celu w zakładce *Configuration* klikamy przycisk **FREERTOS**.

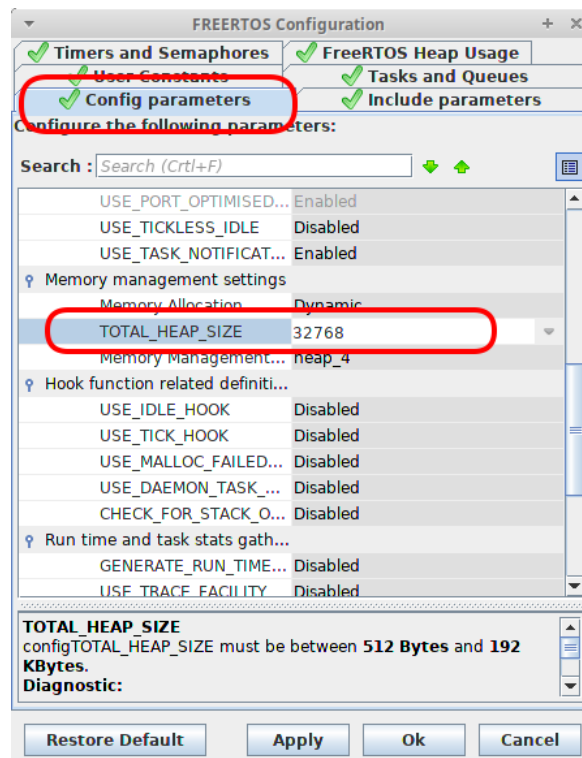
- a) Pojawi się okno *FreeRTOS Configuration*. Ustawienie parametrów zadań (tu tylko jednego konfigurowalnego) znajdziemy w zakładce *Tasks and Queues*.

- b) Wystarczy teraz kliknąć dwa razy na jedynym zadaniu na liście (*defaultTask*), by otworzyć okienko konfiguracji jego parametrów. W nim z kolei można zmienić jego rozmiar stosu liczony w słowach 32-bitowych. Do typowych eksperymentów powinien wystarczyć rozmiar **1024 słowa** (tj. 4096 bajtów).

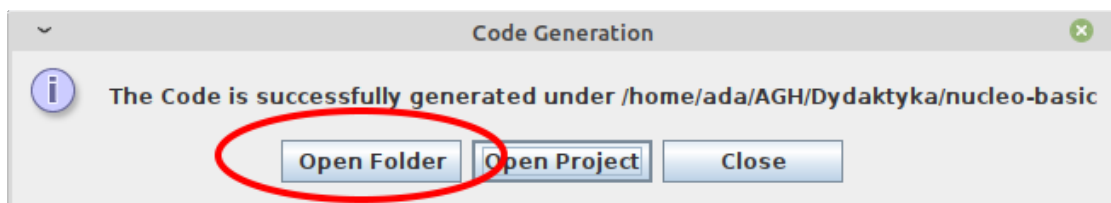
5. Gdy potrzebujemy wielu zadań wymagających dużego rozmiaru stosu, zalecane jest zwiększenie całkowitego dostępnego obszaru heap dla systemu operacyjnego FreeRTOS: *TOTAL_HEAP_SIZE*. Tę opcję konfiguracyjną znajdziemy w zakładce *Config Parameters*. W omawianym projekcie można bez negatywnych konsekwencji zwiększyć ten rozmiar do **32 KiB**.

3.3 Generowanie kodu projektu

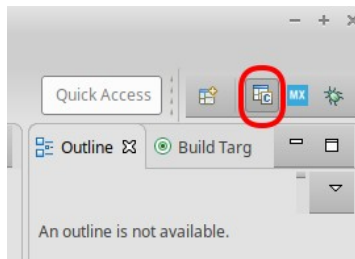
Po zakończonej konfiguracji zapisujemy projekt w STM32CubeMX i generujemy kod dla wybranego środowiska. Kod można wygenerować m.in. wybierając z menu głównego **Project** → **Generate Code**.

Po prawidłowym wygenerowaniu kodu zostaniemy zapytani, co zrobić dalej. Jeśli planujemy dalej edytować projekt w STM32CubeIDE, nie korzystamy z domyślnej opcji *Open Project*, tylko wybieramy **Close** lub **Open Folder**, aby wygodniej było podejrzeć zawartość katalogu z wygenerowanym kodem.

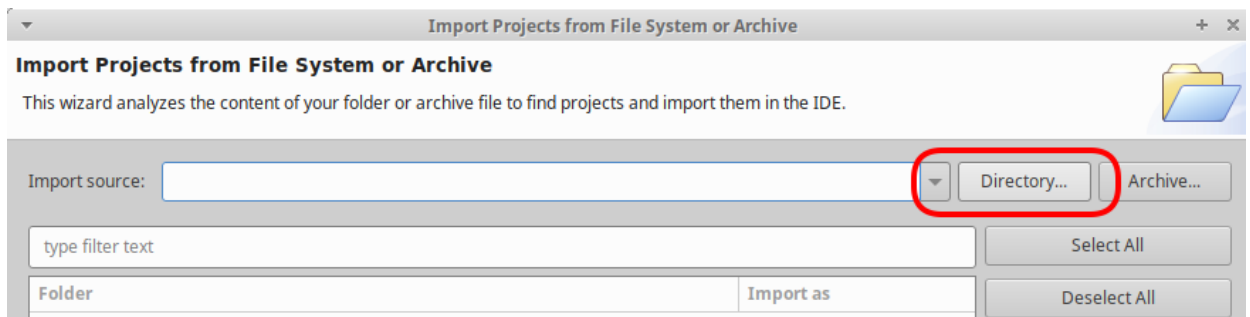

4 Otwarcie STM32CubeIDE i import projektu

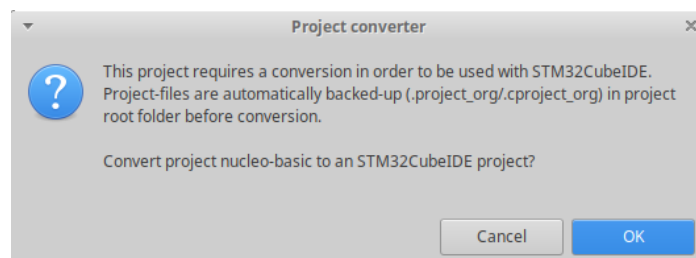
1. Włączamy oprogramowanie STM32CubeIDE. Domyślnie powinien pojawić się dialog wyboru *workspace*. Tutaj można wybrać domyślny *workspace* i wcisnąć przycisk **Launch**.
2. W głównym oknie CubeIDE sprawdzamy, czy wybrana jest perspektywa C/C++ i w razie potrzeby wybieramy ją:

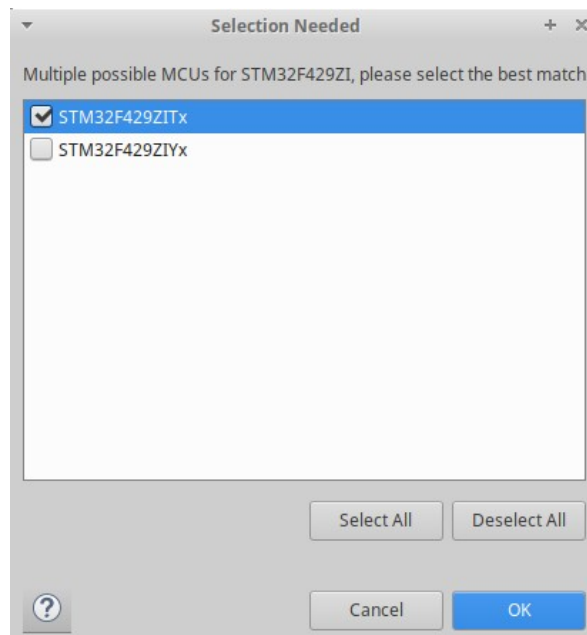
3. Aby rozpocząć import projektu, z menu głównego wybieramy **File** → **Open Projects from File System**. Pojawi się okno importowania, w którym wskazujemy katalog z uprzednio wygenerowanym w STM32CubeMX projektem.

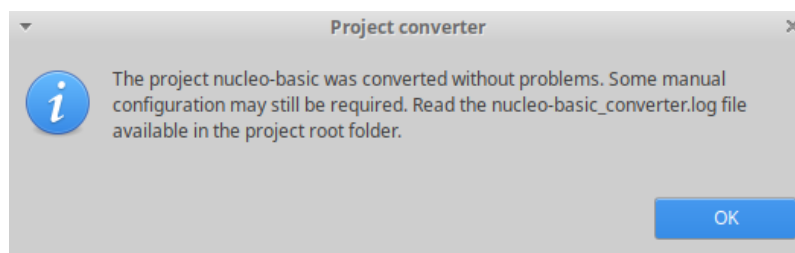
4. Zatwierdzamy przyciskiem **Finish**.
5. Pojawi się dialog informujący, że jest potrzebna konwersja (projekt był wygenerowany dla środowiska TrueSTUDIO). Zgadamy się na nią przyciskiem **OK**.

6. Do konwersji będzie potrzebne doprecyzowanie, dla której wersji mikrokontrolera był generowany kod.
 - a) W przypadku NUCLEO-F429ZI wybieramy wersję **STM32F429ZITx**.
 - b) W przypadku NUCLEO-F746ZG wybieramy **STM32F746ZGTx**.
 - c) Zatwierdzamy **OK**.

7. Zakończenie konwersji zostanie podsumowane również odpowiednim komunikatem.

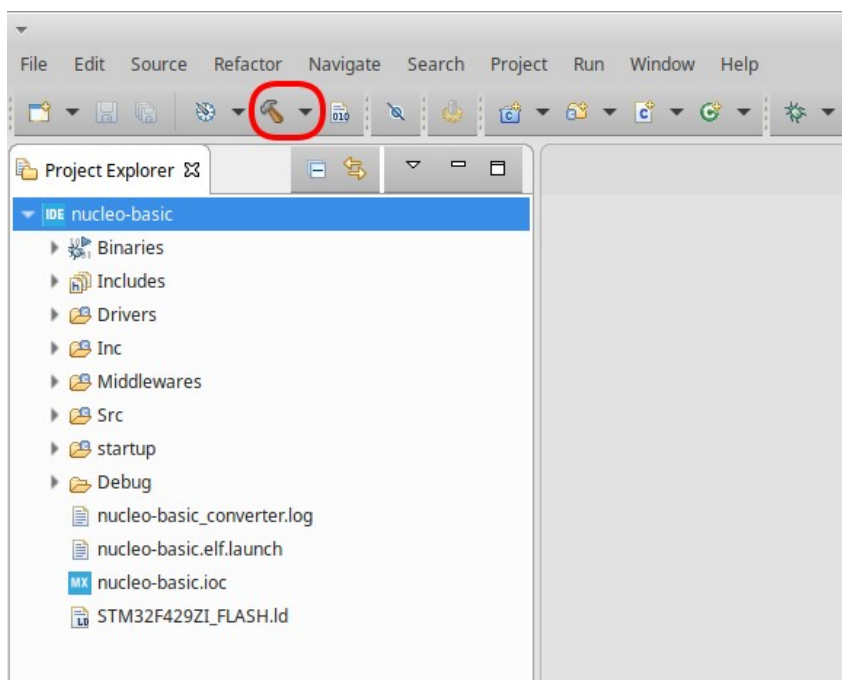

5 Kompilacja i debugowanie

Na tym etapie powinniśmy widzieć otwarty projekt w środowisku STM32CubeIDE.

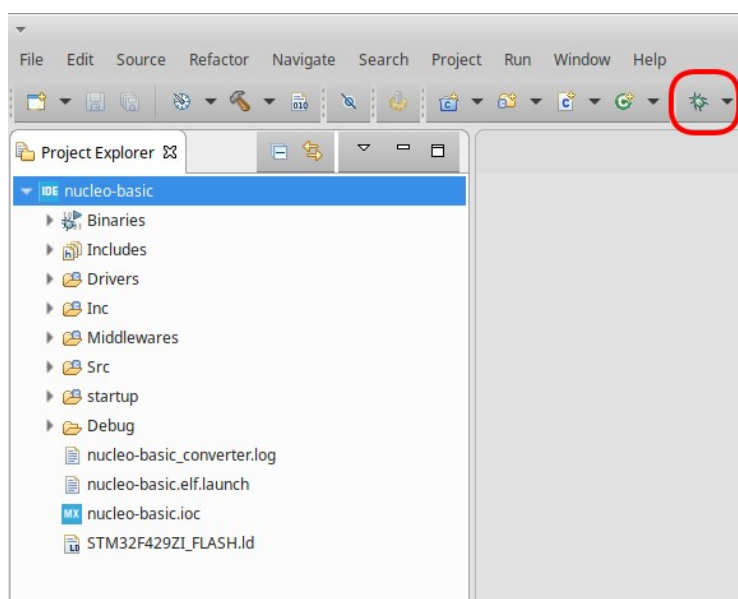
W tej części wykonamy próbną kompilację i debugowanie projektu.

1. Jednym ze sposobów uruchomienia kompilacji projektu jest kliknięcie na ikonkę „młotek” na pasku głównego okna CubeIDE:

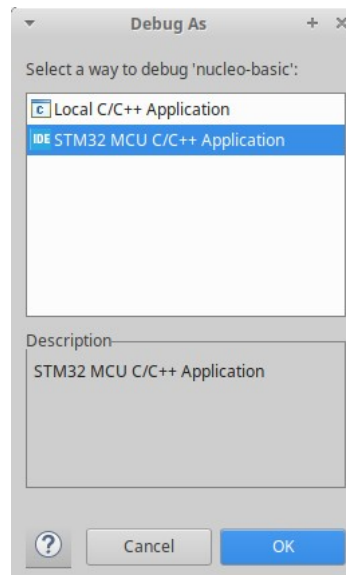

Jeśli pracujemy pod systemem operacyjnym Linux, może być potrzebne dostosowanie ustawień projektu (błąd na końcu kompilacji wynikający prawdopodobnie z konwersji projektu). W tym celu uaktywniamy prawym przyciskiem myszy menu kontekstowe klikając na nazwę projektu, a dalej **Properties** → **C/C++ Build** → **Settings** → **Build Steps** i w obszarze *Post-build commands* usuwamy .exe z wywołania *arm-none-eabi-objcopy*. Jeśli przy re-generowaniu kodu to wywołanie zmieni się (np. na *arm-atollic-*), można je z powrotem zmienić na *arm-none-eabi-objcopy*.

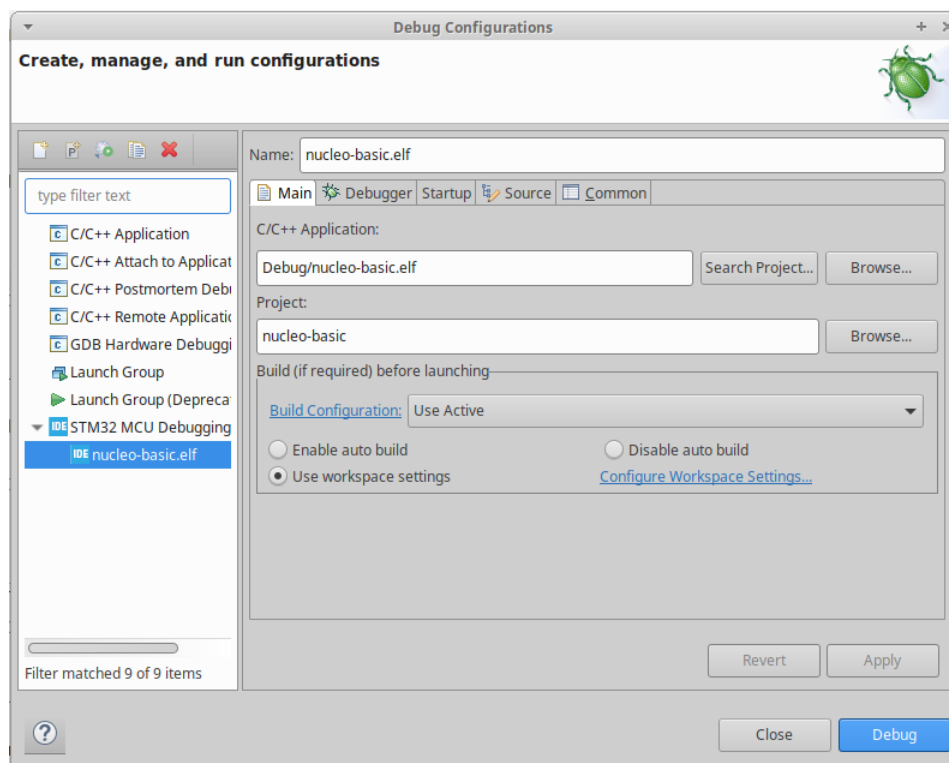
2. Debugowanie rozpoczynamy np. klikając ikonę „żuczek” na głównym pasku narzędzi. Przed włączeniem debugowania płytka powinna być podłączona przez interfejs USB swojego programatora do komputera PC, na którym pracujemy.

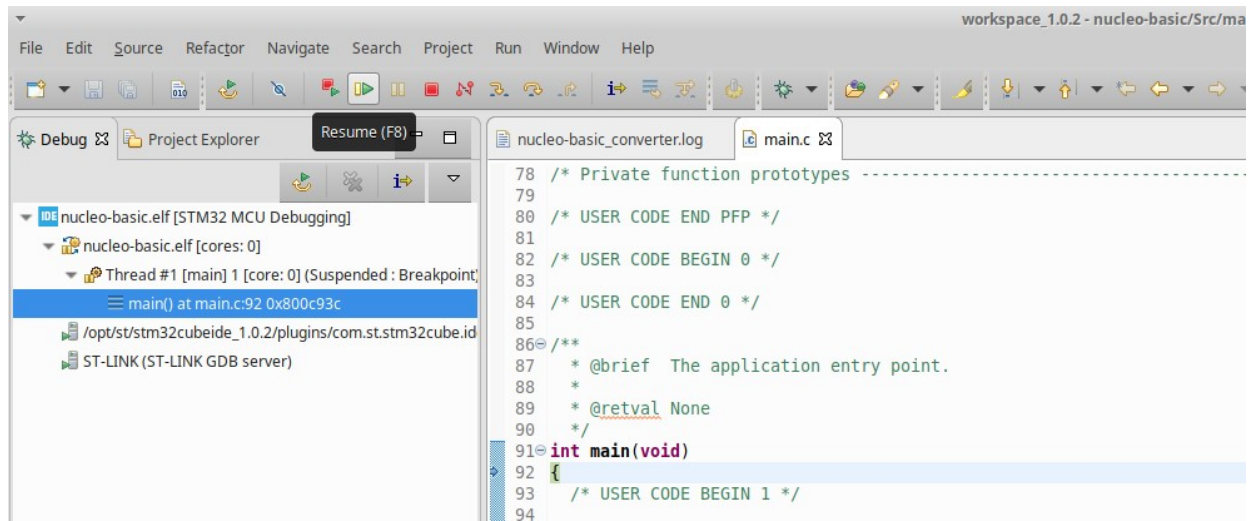
3. Przy pierwszym uruchomieniu debugowania pojawi się okno dialogowe Debug As. Wybieramy w nim **STM32 MCU C/C++ Application** i zatwierdzamy **OK**.

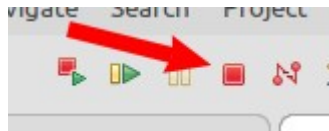
4. Następnie pojawi się okno konfiguracyjne procesu debugowania. Jeśli wszystko idzie zgodnie z planem, to tutaj powinno być wystarczające wciśnięcie przycisku Debug.

5. Po rozpoczęciu debugowania środowisko przejdzie do właściwej perspektywy i będziemy mieć dostępne narzędzia umożliwiające klasyczne debugowanie – jednak w tym przypadku debugowanie będzie się odbywało na docelowej platformie. Uruchomienie programu odbędzie się ciskając przycisk **Resume** (klawisz F8). Można także zatrzymać program przyciskiem „pauzy” oraz wykonywać typowe czynności „step into”, „step over”, „step out”.

6. Przed kontynuacją edycji projektu tymczasowo wychodzimy z trybu debugowania wciskając przycisk wyglądający jak „Stop” lub używając skrótu klawiszowego Ctrl+F2.

6 Interakcja z programem terminalowym

Aby móc wyświetlać komunikaty oraz ew. zadawać proste dane wejściowe, można dodać moduły obsługi portu szeregowego i terminala. Pliki te są dostępne w materiałach do ćwiczenia. Należy je dodać do podkatalogów **Inc** oraz **Src** projektu wg tego, jak zostały umieszczone w archiwum **terminal.zip**. Następnie odświeżamy projekt (prawym przyciskiem na nazwie projektu w IDE i wybieramy **Refresh (F5)**).

Aby z nich korzystać, należy dodać do sekcji **/* USER CODE BEGIN Includes */** następujące pliki nagłówkowe:

```
#include "dbgu.h"
#include "term_io.h"
#include "ansi.h"
```

A w funkcji **main**, po inicjalizacji układów peryferyjnych, dopisać (sekcja **USER CODE BEGIN 2**) inicjalizujemy sterownik i, opcjonalnie, wypisujemy pierwszy komunikat:

```
/* USER CODE BEGIN 2 */
debug_init(&huart3);
xprintf(ANSI_BG_BLUE "Nucleo-144 project" ANSI_BG_DEFAULT "\n");
printf("Zwykly printf tez dziala\n");
/* USER CODE END 2 */
```

Dla NUCLEO-F429ZI:

Aby kompilacja przebiegła poprawnie, w pliku **Inc/main.h** należy dołączyć nagłówek **stm32f4xx_hal.h** w sekcji **USER CODE BEGIN Includes**:

```
#include "stm32f4xx_hal.h"
/* USER CODE END Includes */
```

Dla NUCLEO-F746ZG:

W pliku *Inc/main.h* dołączamy nagłówek *stm32f7xx_hal.h* w sekcji **USER CODE BEGIN Includes**:

```
/* USER CODE BEGIN Includes */
#include "stm32f7xx_hal.h"
/* USER CODE END Includes */
```

Jeśli teraz uruchomimy program na platformie sprzętowej, a wcześniej połączymy się programem (np. PuTTY) z odpowiednim portem szeregowym, to powinniśmy zobaczyć komunikaty diagnostyczne naszego urządzenia.

Parametry transmisji są następujące:

- 115200 baud,
- 8 bitów danych,
- 1 bit stopu,
- brak bitu parzystości.

Warto także przy uruchamianiu (Extra)PuTTY w oknie konfiguracji, w sekcji **Terminal** włączyć **Implicit CR in every LF**.

7 Błyśkanie diodą LED

W *main.c* odnajdujemy funkcję *StartDefaultTask*.

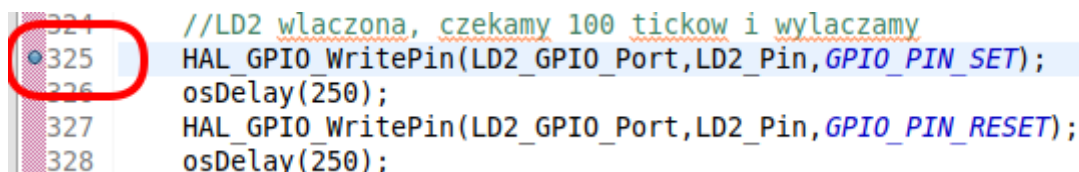
W pętli zadania, w sekcji *USER CODE BEGIN/END 5* wpisujemy następujący kod:

```
/* USER CODE BEGIN 5 */
/* Infinite loop */
for(;;)
{
    //LD3 zmieni stan (toggle)
    HAL_GPIO_TogglePin(LD3_GPIO_Port,LD3_Pin);

    //LD2 włączona, czekamy 250 tickow i wyłączamy
    HAL_GPIO_WritePin(LD2_GPIO_Port,LD2_Pin,GPIO_PIN_SET);
    osDelay(250);
    HAL_GPIO_WritePin(LD2_GPIO_Port,LD2_Pin,GPIO_PIN_RESET);
    osDelay(250);
}
/* USER CODE END 5 */
```

8 Krokowe wykonanie programu

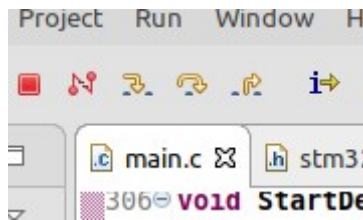
W *main.c* w pętli głównej *USER CODE BEGIN/END 5* zakładamy breakpoint na linii, w której ustawiamy wyprowadzenie LD2_Pin w stan wysoki. Breakpoint ustawiamy klikając dwukrotnie na numerze linii, na której chcemy uaktywnić breakpoint, w tym przypadku będzie to linia z wywołaniem *HAL_GPIO_WritePin*.


```
324 //LD2 włączona, czekamy 100 tickow i wyłączamy
325 HAL_GPIO_WritePin(LD2_GPIO_Port,LD2_Pin,GPIO_PIN_SET);
326 osDelay(250);
327 HAL_GPIO_WritePin(LD2_GPIO_Port,LD2_Pin,GPIO_PIN_RESET);
328 osDelay(250);
```

Po ponownym uruchomieniu debuggowania program zatrzyma się najpierw tam gdzie ostatnio, czyli na początku funkcji main, a po przejściu dalej, na nowo ustawionym breakpointie.

Korzystając dostępnych możliwości sterowania biegiem programu podczas debuggowania: **Step Into**, **Step Over**, **Step Return** (F5, F6, F7):

oraz zakładając ew. kolejne breakpoints w innych liniach programu, staramy się odpowiedzieć na pytania, do których bitów i rejestrów układów peryferyjnych kontrolera GPIO mikrokontrolera należy wpisać liczby (i jakie), aby:

1. Włączyć diodę LED podłączoną do wybranego wyprowadzenia,
2. Wyłączyć diodę LED podłączoną do wybranego wyprowadzenia,
3. Zmienić (odwrócić) stan tej diody LED.

9 Obserwacja zawartości rejestrów

Obserwację wykorzystania rejestrów można przeprowadzić przy pomocy np. przy pomocy funkcji umieszczonej w sekcji pomiędzy `/* USER CODE BEGIN 0 */` a `/* USER CODE END 0 */`:

```
int foo(int a, int b)
{
    int c;
    c=a+b;
    return c;
}
```

oraz następującego fragmentu kodu w funkcji **main**, tuż przed `/* USER CODE END 2 */`:

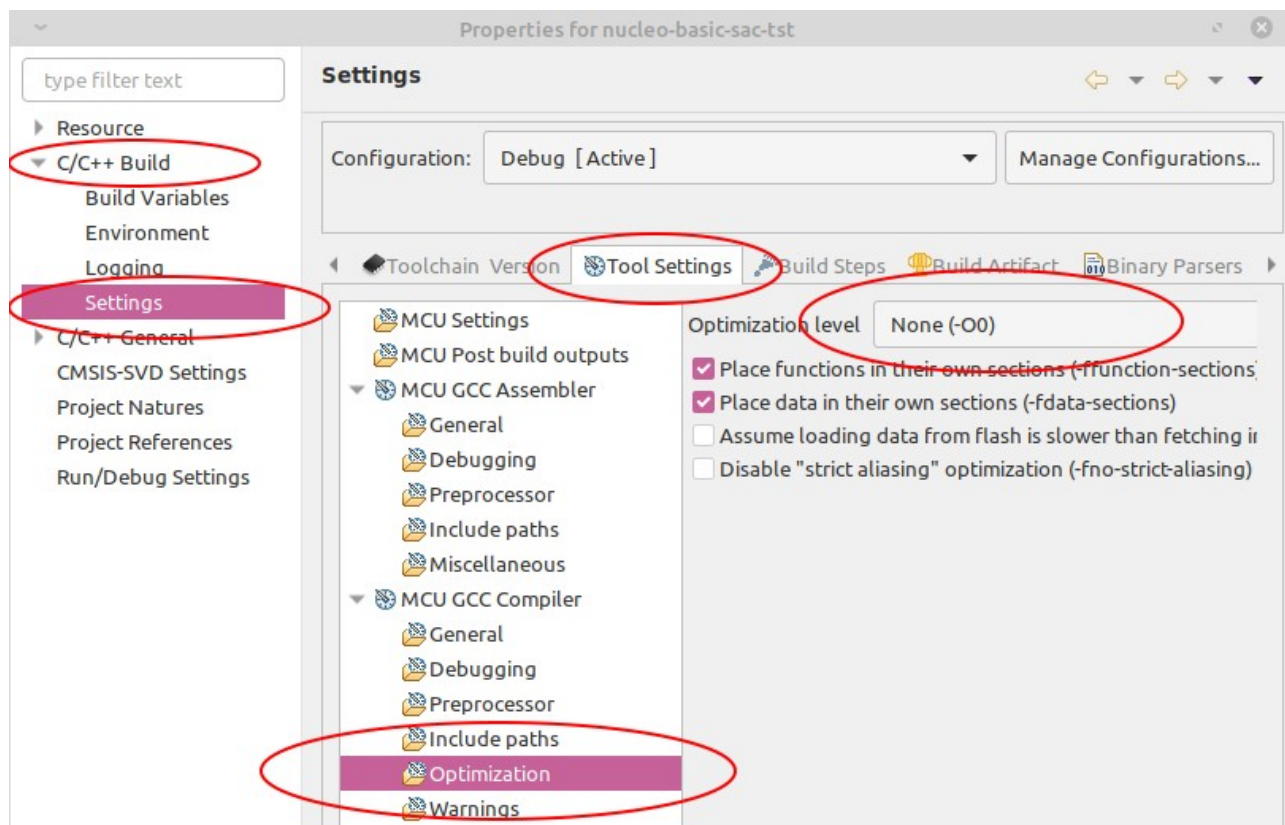
```
int a=10;
int b=25;
while(1)
{
    xprintf("a=%d, b=%d\n",a,b);
    int res = foo(a,b);
    a++;
    b--;
    xprintf("res=%2d\n",res);
    HAL_Delay(1000);
}
/* USER CODE END 2 */
```

Dla ułatwienia, możemy założyć breakpoint na wywołaniu funkcji **foo**

```
int res = foo(a,b);
```


a następnie obserwujemy działanie programu i zajętość rejestrów w sesji debuggowania przy poziomie optymalizacji włączonym na **00** oraz wyższym, np. **0s**. Przy obserwacji wywołania funkcji szczególnie warto zwrócić uwagę na zajętość rejestrów **r0..r3**.

Hint: poziom optymalizacji możemy ustawić we właściwościach projektu, w: **C/C++ Build** → **Settings** → **Tool Settings** → **MCU GCC Compiler** → **Optimization**.

Może być przydatne także zachowanie plików pośrednich w języku asemblera (poniżej fragment dokumentu **STM32CubeIDE User Guide**):

2.4.4

Temporary assembly file and preprocessed C code

Save the temporary assembly file by adding the `-save-temps` flag to the compiler:

1. In the menu, select **[Project]>[Properties]**
2. Select **[C/C++ build]>[Settings]**
3. Open the *Tool Settings* tab
4. Add `-save-temps` in the **[C Compiler]>[Miscellaneous]** settings
5. Rebuild the project

The assembler file is located in the build output directory with name `filename.s`.

The file `filename.i` containing the preprocessed C code is generated also. It shows the code after the preprocessor but before the compilation. It is advise to examine the content of this file in case of problems with defines.

10 Obsługa pamięci masowej

Obsługa USB jest w dużej części zaimplementowana w sterownikach wygenerowanych z STM32CubeMX. Musimy jednak dopisać kod umożliwiający interakcję z tymi sterownikami.

10.1 Modyfikacje w Src/main.c

1. W pliku main.c w sekcji dodajemy nagłówek **usbh_platform.h**:

```
/* USER CODE BEGIN Includes */

#include "dbgu.h"
#include "term_io.h"
#include "ansi.h"
#include "usbh_platform.h"
/* USER CODE END Includes */
```

2. W sekcji po `/* USER CODE BEGIN 0 */` dodajemy deklarację zmiennej z modułu:

```
extern ApplicationTypeDef Appli_state;
```

Ta zmienna pozwala na śledzenie stanu podłączonego urządzenia USB. Gdy przyjmie ona wartość zadaną stałą `APPLICATION_READY` to urządzenie jest gotowe do pracy.

3. W głównym zadaniu, w funkcji **StartDefaultTask**, sekcji rozpoczynającej się od `/* USER CODE BEGIN 5 */` wpisujemy kod służący do oczekiwania na gotowość dołączonej do płytki pamięci masowej USB.

```
MX_DriverVbusFS(0); //włącza zasilanie urządzenia USB
xprintf("waiting for USB device...");
do{
    xprintf(".");
    vTaskDelay(100);
}while(Appli_state != APPLICATION_READY);
xprintf("USB device ready!");
```

4. Dalej w pętli głównej zadania głównego (po komentarzu `/* Infinite loop */`) wklejamy prosty kod do tworzenia, zapisu i odczytu pliku – zastępujemy tym kodem całą nieskończoną pętlę zadania:

```
/* Infinite loop */
for(;;)
{
    osDelay(10);

    char key = inkey();
    switch(key)
    {
        case 'w':
        {
            xprintf("write test\n");
            FRESULT res;
            UINT bw;
            FIL file;
            const char* text = "Linijka tekstu!\n";
            xprintf("f_open... ");
            res = f_open(&file,"0:/test.txt",FA_WRITE|FA_OPEN_APPEND);
            xprintf("res=%d\n",res);
            if(res) break;
            xprintf("f_write... ");
            res = f_write(&file,text,strlen(text),&bw);
            xprintf("res=%d, bw=%d\n",res,bw);
            f_close(&file);
            break;
        }
    }
}
```

```

    case 'r':
    {
        xprintf("read test!\n");
        FIL file;
        FRESULT res = f_open(&file,"0:/test.txt",FA_READ);
        xprintf("f_open res=%d\n",res);
        if(res) break;

        const uint32_t BUF_SIZE = 64;
        char buf[BUF_SIZE];

        UINT br;
        xprintf("reading file contents:\n");
        do
        {
            res = f_read(&file,buf,BUF_SIZE,&br);

            if((res == FR_OK) && (br))
            {
                xprintf("chunk:\n");
                debug_dump(buf,br);
            }
            else
            {
                xprintf("f_read res=%d\n",res);
                break;
            }
        }while(br>0);
        f_close(&file);
        break;
    }
}
}

```

10.2 Modyfikacje w Src/fatfs.c

W module fatfs.c projektu startowego zostały utworzone zmienne i struktury potrzebne przy obsłudze systemu plików:

- **USBHPath** – ścieżka do urządzenia magazynującego (właściwie zawiera tylko ciąg znaków 0:/)
- **USBHFatFS** – struktura reprezentująca system plików.

Struktura **USBHFatFS** musi zostać zainicjalizowana zanim wykonamy jakiekolwiek operacje na plikach. Możemy zainicjalizować ją w funkcji MX_FATFS_Init lub w wybranym miejscu modułu main.c, np. w reakcji na podłączenie pamięci masowej. Tutaj wybrano wariant najprostszy – inicjalizację w module Src/fatfs.c w funkcji MX_FATFS_Init. Kod inicjalizacji systemu plików umieszczamy w sekcji `/* USER CODE BEGIN Init */`:

```

/* USER CODE BEGIN Init */
/* additional user code for init */
f_mount(&USBHFatFS, USBHPath, 0);
/* USER CODE END Init */

```

10.3 Działanie programu testowego

Po uruchomieniu programu możemy wysłać do urządzenia z terminala znak 'w' (jeden lub więcej razy), a następnie znak 'r'. Po wysłaniu znaku 'w' na nośniku pamięci masowej zostanie utworzony plik tekstowy test.txt (za pierwszym wywołaniem) i zostanie dopisany do niego ciąg znaków:

```
"Linijka tekstu!\n"
```

Kolejne wywołania 'w' spowodują dopisanie do pliku kolejnych identycznych ciągów znaków.

Wysłanie znaku 'r' spowoduje odczyt całego pliku w formie zrzutu pamięci wraz z interpretacją ASCII.

11 Serwer WWW

W tej części zajmiemy się uruchomieniem prostego serwera WWW zaimplementowanego w programie działającym na mikrokontrolerze. Wszystkie modyfikacje wykonamy w pliku **Src/main.c**.

1. W sekcji zaczynającej się od `/* USER CODE BEGIN Includes */` dodajemy niezbędny nagłówek z biblioteki LwIP:

```
#include "lwip/api.h"
```

2. W sekcji od `/* USER CODE BEGIN 0 */` dopisujemy deklarację zmiennej zewnętrznej z biblioteki LwIP:

```
extern struct netif gnetif;
```

3. W sekcji kodu zaczynającej się od `/* USER CODE BEGIN 4 */` wpisujemy zadanie oraz kod serwera WWW z pliku **fragmenty_serwer.txt**.
4. Kodzie głównego zadania, na początku sekcji `/* USER CODE BEGIN 5 */` dopisujemy oczekiwanie na uzyskanie adresu z DHCP, wyświetlenie tego adresu oraz utworzenie zadania serwera WWW.

```
xprintf("Obtaining address with DHCP...\n");
```

```
struct dhcp *dhcp = netif_dhcp_data(&gnetif);
```

```
do
```

```
{
```

```
    xprintf("dhcp->state = %02X\n", dhcp->state);
```

```
    vTaskDelay(250);
```

```
}while(dhcp->state != 0x0A);
```

```
xprintf("DHCP bound\n");
```

```
displayOwnIp();
```

```
osThreadDef(
```

```
    netconn_thread, http_server_netconn_thread, osPriorityNormal, 0, 1024);
```

```
osThreadCreate(osThread(netconn_thread), NULL);
```

12 Co należy uwzględnić w sprawozdaniu?

Wymienione w niniejszej sekcji zagadnienia proszę opracować jako efekt realizacji ćwiczenia. Sprawozdanie może być w formie pokazu pod koniec zajęć lub pisemne, zależnie od informacji

przekazanych przez osobę prowadzącą.

1. Proszę zwięźle omówić:
 - a) organizację przestrzeni adresowej w mikrokontrolerze stosowanym w ćwiczeniu, w tym rodzaje zastosowanych w nim pamięci:
 1. ile jest przestrzeni adresowych,
 2. jakie mamy dostępne bloki pamięci (proszę podać ich nazwy),
 3. w których blokach pamięci przechowujemy lub możemy przechowywać: wykonywalny kod programu, dane tylko do odczytu, zmienne.
 - b) budowę i działanie stanowiska do rozwoju oprogramowania firmware dla mikrokontrolerów w systemach mikroprocesorowych wbudowanych,
 - c) proces debugowania: gdzie w rzeczywistości wykonywany jest program podczas debuggowania oraz które interfejsy były używane do komunikacji pomiędzy mikroprocesorem a hostem i środowiskiem IDE?
2. Zastosowanie w ćwiczeniu asynchronicznego portu szeregowego UART oraz wirtualnego łącza szeregowego ttyUSBn, ttyACMn: gdzie w ćwiczeniu stosujemy port fizyczny, a gdzie wirtualny utworzony jako urządzenie USB i do czego używamy tych portów?
3. Umieszczanie kodu wynikowego w pamięci Flash mikrokontrolerów – których narzędzi potrzebujemy/używamy do tego celu przy realizacji ćwiczenia?

13 Co należy umieć?

Warto utrwalić zdobytą wiedzę i umiejętności zależnie od ogłoszonej przez osobę prowadzącą formy weryfikacji efektów uczenia dla tego zadania. Poniżej przedstawiono przykładowe zagadnienia, których znajomość może być przydatna przy weryfikacji efektów uczenia.

1. Organizacja przestrzeni adresowej w mikrokontrolerze stosowanym w ćwiczeniu, w tym rodzaje zastosowanych w nim pamięci,
2. Rozumienie budowy i działania stanowiska do rozwoju oprogramowania firmware dla mikrokontrolerów w systemach mikroprocesorowych wbudowanych.
3. Rozumienie interakcji pomiędzy narzędziami do rozwoju niskopoziomowego oprogramowania oraz mechanizmów ich działania:
 - a. Proces kompilacji, asemblacji, linkowania, generowanie plików wynikowych,
 - b. Zastosowane w ćwiczeniu narzędzia do rozwoju i obserwacji działania oprogramowania dla mikrokontrolera:
 - zastosowane środowisko IDE,
 - debugowanie – mechanizmy rządzące tą czynnością oraz które interfejsy były używane (JTAG, SWD, czy inne?),
 - rozumienie koncepcji zastosowania asynchronicznego portu szeregowego UART

oraz wirtualnego łącza szeregowego `ttyUSBn`, `ttyACMn` – gdzie w ćwiczeniu stosujemy port fizyczny, a gdzie wirtualny utworzony jako urządzenie USB?

- c. Debugowanie przez debugger lub przez wyświetlanie komunikatów (np. `printf`) – wady, zalety i przydatność obu podejść w kontekście rozwoju oprogramowania niskopoziomowego (było również omawiane na wykładzie), których sposobów używamy/możemy używać w ćwiczeniu.
- d. Umieszczanie kodu wynikowego w pamięci Flash mikrokontrolerów – na czym polega, jak przebiega, jakich narzędzi używa się do tego celu w ćwiczeniu oraz ogólnie.